

MỘT SỐ BIỆN PHÁP GIÁO DỤC VĂN HOÁ CHO HỌC SINH LỚP 3 THÔNG QUA DẠY HỌC ĐỌC VĂN BẢN VĂN HỌC

Võ Thị Bảy

Trường Đại học Sư phạm, Đại học Đà Nẵng

Đinh Thị Ngọc

Học viên cao học K49, GDH - GDTH

Email: vtbay@ued.udn.vn; dinhthingoc240788@gmail.com

Tóm tắt: Bài viết tập trung đề xuất một số biện pháp giáo dục giá trị văn hoá cho học sinh lớp 3 thông qua dạy học đọc văn bản văn học. Nghiên cứu sử dụng phương pháp phân tích tài liệu, tổng hợp lý luận và thực nghiệm sư phạm để xây dựng hệ thống biện pháp phù hợp với đặc điểm nhận thức của học sinh lớp 3. Kết quả nghiên cứu cho thấy ba biện pháp: tổ chức cho học sinh nhận diện giá trị văn hoá trong văn bản; tăng cường phân tích, liên hệ và vận dụng giá trị văn hoá; xây dựng công cụ đánh giá trong quá trình dạy học đọc. Các biện pháp góp phần phát triển phẩm chất, định hướng hành vi và nâng cao hiệu quả dạy học đọc văn bản văn học ở tiểu học.

Từ khóa: Giáo dục giá trị văn hoá, đọc văn bản văn học, dạy học Tiếng Việt, học sinh lớp 3.

SOME MEASURES FOR CULTURAL EDUCATION OF GRADE 3 STUDENTS THROUGH TEACHING LITERARY TEXT READING

Abstract: This article focuses on proposing several measures to educate third-grade students on cultural values through teaching literary text reading. The research utilizes methods of document analysis, theoretical synthesis, and pedagogical experimentation to develop a system of measures suitable for the cognitive characteristics of third-grade students. The research proposes three measures: organizing activities for students to identify cultural values in texts; strengthening the analysis, connection, and application of cultural values; and developing assessment tools during the reading instruction process. These measures contribute to developing students' qualities, shaping appropriate behaviors, and improving the effectiveness of literary text reading instruction in primary education.

Keywords: Cultural value education, literary text reading, Vietnamese language teaching, third-grade students.

Nhận bài: 23/04/2026

Phản biện: 24/05/2026

Duyệt đăng: 27/05/2026

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong dạy học Tiếng Việt ở tiểu học, đọc văn bản văn học không chỉ góp phần hình thành và phát triển năng lực ngôn ngữ mà còn là con đường quan trọng để giáo dục giá trị văn hoá, bồi dưỡng phẩm chất và định hướng hành vi cho học sinh. Thông qua các văn bản văn học, học sinh có cơ hội tiếp cận những giá trị nhân văn, chuẩn mực ứng xử và nét đẹp văn hoá trong đời sống, từ đó hình thành nhận thức và thái độ phù hợp đối với bản thân, gia đình và cộng đồng.

Tuy nhiên, thực tiễn dạy học hiện nay cho thấy hoạt động đọc văn bản văn học ở tiểu học vẫn chủ yếu tập trung vào khai thác nội dung và rèn kỹ năng đọc hiểu, trong khi việc giáo dục giá trị văn hoá chưa được quan tâm đúng mức. Nhiều học sinh mới dừng lại ở mức độ tiếp nhận nội dung bề mặt của văn bản, còn gặp khó khăn trong việc nhận diện, phân tích và vận dụng các giá trị văn hoá vào thực tiễn học tập và đời sống.

Chương trình Giáo dục phổ thông 2018 xác định dạy học Tiếng Việt ở tiểu học không chỉ hướng đến phát triển năng lực ngôn ngữ mà còn hướng tới hình thành phẩm chất, bồi dưỡng giá trị

sống và phát triển toàn diện cho học sinh. Vì vậy, việc nghiên cứu và đề xuất các biện pháp giáo dục văn hoá thông qua dạy học đọc văn bản văn học là yêu cầu cần thiết, phù hợp với định hướng đổi mới giáo dục hiện nay.

Xuất phát từ những cơ sở trên, bài viết tập trung đề xuất một số biện pháp giáo dục văn hoá cho học sinh lớp 3 thông qua dạy học đọc văn bản văn học, nhằm góp phần nâng cao hiệu quả dạy học Tiếng Việt theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực học sinh.

Điểm mới của nghiên cứu là xây dựng quy trình tổ chức giáo dục văn hoá gắn với hoạt động đọc văn bản văn học theo hướng phát triển phẩm chất, kết hợp hệ thống công cụ đánh giá phù hợp với học sinh lớp 3.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Nguyên tắc đề xuất biện pháp

2.1.1. Đảm bảo mục tiêu giáo dục

Các biện pháp giáo dục văn hoá cần hướng đến mục tiêu phát triển phẩm chất và năng lực học sinh theo định hướng của Chương trình Giáo dục phổ thông 2018. Trong dạy học đọc văn bản văn

học, việc tổ chức các hoạt động học tập không chỉ nhằm giúp học sinh hiểu nội dung văn bản mà còn góp phần hình thành giá trị sống, bồi dưỡng thái độ và định hướng hành vi phù hợp.

2.1.2. Phù hợp với đặc điểm nhận thức và tiếp nhận văn hoá của học sinh lớp 3

Các biện pháp được đề xuất cần phù hợp với đặc điểm tâm lý và khả năng nhận thức của học sinh lớp 3. Việc tổ chức dạy học cần chú trọng các yếu tố trực quan, tình huống gần gũi, hệ thống nhân vật và các hoạt động trải nghiệm như thảo luận, đóng vai, xử lý tình huống, liên hệ thực tiễn nhằm hỗ trợ học sinh tiếp nhận và vận dụng các giá trị văn hoá một cách tự nhiên, phù hợp với lứa tuổi.

2.1.3. Đảm bảo tính khoa học và tính hệ thống trong quy trình dạy học đọc văn bản văn học

Các biện pháp giáo dục văn hoá cần được xây dựng trên cơ sở lý luận của dạy học đọc văn bản văn học và giáo dục giá trị cho học sinh tiểu học, bảo đảm tính logic và tính hệ thống trong quá trình tổ chức dạy học. Việc tích hợp giáo dục văn hoá cần được triển khai xuyên suốt ở các giai đoạn đọc, đồng thời có sự thống nhất giữa mục tiêu, nội dung, phương pháp và hình thức đánh giá nhằm góp phần hình thành nhận thức và hành vi phù hợp cho học sinh.

2.1.4. Đảm bảo tính thực tiễn, khả thi và hiệu quả

Các biện pháp đề xuất cần xuất phát từ điều kiện thực tiễn của nhà trường, lớp học và đối tượng học sinh, bảo đảm khả năng triển khai trong điều kiện dạy học thực tế. Việc lựa chọn phương pháp và hình thức tổ chức dạy học cần phù hợp với năng lực của giáo viên, điều kiện cơ sở vật chất, thời lượng dạy học và đặc điểm của chương trình, sách giáo khoa hiện hành.

Bên cạnh đó, các biện pháp cần hướng đến hiệu quả giáo dục, thể hiện qua sự chuyển biến về nhận thức, thái độ và hành vi của học sinh. Giáo dục văn hoá không chỉ dừng lại ở mức độ giúp học sinh hiểu các giá trị văn hoá mà còn cần hướng đến khả năng vận dụng những giá trị đó vào học tập và đời sống hằng ngày. Vì vậy, cần tăng cường các hoạt động thực hành, trải nghiệm và đánh giá thường xuyên nhằm kịp thời điều chỉnh quá trình tổ chức dạy học, qua đó nâng cao hiệu quả giáo dục văn hoá cho học sinh.

2.1.5. Đảm bảo phát huy tính tích cực, chủ động của học sinh

Các biện pháp cần hướng đến việc tổ chức cho học sinh tham gia tích cực, chủ động vào các hoạt động học tập như thảo luận, đóng vai, xử lý tình

huống và liên hệ thực tiễn. Thông qua quá trình tham gia hoạt động, học sinh không chỉ hiểu nội dung văn bản mà còn có cơ hội bày tỏ suy nghĩ, cảm xúc và vận dụng các giá trị văn hoá vào hành vi ứng xử phù hợp.

2.1.6. Đảm bảo tính kế thừa và phát triển

Các biện pháp giáo dục văn hoá cần kế thừa những ưu điểm của các phương pháp dạy học hiện hành, đồng thời có sự đổi mới trong cách tổ chức hoạt động học tập nhằm nâng cao hiệu quả giáo dục văn hoá trong dạy học đọc văn bản văn học ở tiểu học.

2.2. Một số biện pháp giáo dục văn hoá cho học sinh lớp 3 thông qua dạy học đọc văn bản văn học

2.2.1. Tổ chức cho học sinh nhận diện và phát hiện các giá trị văn hoá

a. Mục tiêu của biện pháp

Biện pháp nhằm giúp học sinh nhận diện và hiểu được các giá trị văn hoá được thể hiện trong văn bản văn học như văn hoá ứng xử, giao tiếp, tình cảm gia đình, lối sống tích cực,... thông qua việc tìm hiểu hành vi, lời nói và tình huống của nhân vật. Qua đó, học sinh hình thành nhận thức đúng đắn, biết trân trọng và bước đầu vận dụng các giá trị văn hoá vào thực tiễn cuộc sống. Đồng thời, biện pháp góp phần phát triển năng lực đọc hiểu, cảm thụ văn học và khả năng liên hệ, vận dụng kiến thức vào thực tiễn cho học sinh.

b. Nội dung của biện pháp

Biện pháp tập trung tổ chức các hoạt động dạy học đọc văn bản văn học theo hướng giúp học sinh chủ động nhận diện và phát hiện các giá trị văn hoá thông qua hành vi, lời nói, suy nghĩ của nhân vật và các tình huống tiêu biểu trong văn bản. Giáo viên hướng dẫn học sinh tìm hiểu thông điệp, bài học của văn bản, đồng thời liên hệ với bản thân và thực tiễn cuộc sống để hình thành nhận thức và định hướng hành vi phù hợp. Quá trình thực hiện cần sử dụng hệ thống câu hỏi và nhiệm vụ học tập mang tính gợi mở, phù hợp với đặc điểm nhận thức của học sinh lớp 3.

c. Quy trình tổ chức thực hiện biện pháp

Biện pháp được thực hiện thông qua các bước:

Bước 1: lựa chọn văn bản có chứa các giá trị văn hoá tiêu biểu.

Bước 2: tổ chức cho học sinh phát hiện các chi tiết thể hiện giá trị văn hoá.

Bước 3: hướng dẫn học sinh nhận diện giá trị văn hoá thông qua lời nói, hành động, suy nghĩ của nhân vật.

Bước 4: tổ chức trao đổi, thảo luận để học sinh lí giải ý nghĩa của các giá trị văn hoá trong văn bản.

Bước 5: liên hệ với thực tiễn đời sống nhằm hình thành nhận thức và định hướng hành vi phù hợp.

Bước 6: tổ chức củng cố và đánh giá nhằm khái quát giá trị văn hoá rút ra từ bài học và đánh giá mức độ nhận thức, vận dụng của học sinh.

Quy trình được tổ chức theo hướng phát huy tính tích cực, góp phần hình thành khả năng vận dụng các giá trị văn hoá vào học tập và đời sống.

d. Ví dụ minh họa

Trong dạy học đọc văn bản “Những cái tên đáng yêu” (trang 19, sách Tiếng Việt lớp 3 tập 2, bộ sách Kết nối tri thức với cuộc sống). Giá trị văn hoá khai thác gồm: tình yêu thiên nhiên, động vật. Sự quan sát tinh tế, lối sống gần gũi, biết trân trọng những điều giản dị.

Quá trình tổ chức thực hiện được triển khai qua các bước: khởi động bằng câu hỏi gợi mở về cách gọi tên vật nuôi nhằm định hướng nhận diện giá trị văn hoá. Tổ chức cho học sinh đọc và tìm hiểu nội dung văn bản. Hướng dẫn học sinh nhận diện các giá trị văn hoá thông qua lời nói, tình cảm và cách gọi tên các con vật. Tổ chức thảo luận để học sinh lí giải ý nghĩa của các giá trị văn hoá trong bài học. Liên hệ với thực tiễn thông qua hoạt động chia sẻ và vận dụng. Cuối cùng củng cố, đánh giá mức độ nhận thức và vận dụng của học sinh.

Thông qua quy trình tổ chức trên, học sinh không chỉ hiểu nội dung văn bản mà còn bước đầu nhận diện và vận dụng các giá trị văn hoá như yêu thương động vật, sống gần gũi với thiên nhiên vào thực tiễn đời sống.

2.2.2. Tăng cường phân tích và vận dụng giá trị văn hoá thông qua dạy học đọc văn bản văn học

a. Mục tiêu của biện pháp

Biện pháp nhằm giúp học sinh vận dụng các giá trị văn hoá vào học tập và đời sống; hình thành hành vi ứng xử phù hợp với chuẩn mực văn hoá; đồng thời phát triển năng lực liên hệ, vận dụng và giải quyết tình huống thực tiễn cho học sinh.

b. Nội dung của biện pháp

Biện pháp tập trung tổ chức cho học sinh thực hành vận dụng các giá trị văn hoá thông qua liên hệ bản thân, xử lí tình huống, đóng vai, kể chuyện và các hoạt động trải nghiệm phù hợp với đặc điểm lứa tuổi. Qua đó, giúp học sinh từng bước chuyển hoá nhận thức thành hành vi trong thực tiễn.

c. Quy trình tổ chức thực hiện biện pháp

Biện pháp được triển khai theo quy trình gồm các bước:

Bước 1: gợi mở tình huống thực tiễn gắn với nội dung văn bản hoặc đời sống nhằm tạo hứng thú học tập và định hướng học sinh tiếp cận vấn đề.

Bước 2: giúp học sinh ôn lại các giá trị văn hoá đã nhận diện trong văn bản.

Bước 3: tổ chức cho học sinh xử lí tình huống thông qua suy nghĩ cá nhân hoặc thảo luận nhóm để đề xuất cách ứng xử phù hợp.

Bước 4: trình bày, đóng vai và chia sẻ nhằm minh hoạ hành vi ứng xử trong bối cảnh cụ thể.

Bước 5: giáo viên nhận xét, định hướng các hành vi ứng xử phù hợp.

Bước 6: củng cố bằng hoạt động liên hệ, cam kết vận dụng vào học tập và đời sống.

Quy trình hướng tới phát triển khả năng phân tích, đánh giá và vận dụng các giá trị văn hoá, góp phần hình thành hành vi ứng xử tích cực cho học sinh.

d. Ví dụ minh họa

Trong dạy học văn bản Mèo đi câu cá (trang 55, sách Tiếng Việt lớp 3 tập 2, bộ sách Kết nối tri thức với cuộc sống). Giá trị văn hoá khai thác gồm: văn hoá học tập, văn hoá lao động và văn hoá vui chơi.

Quá trình tổ chức thực hiện được triển khai: giáo viên tổ chức khởi động bằng tình huống gợi mở về việc cân bằng giữa học tập và vui chơi nhằm định hướng nhận diện giá trị văn hoá. Học sinh đọc và tìm hiểu nội dung văn bản, xác định nhân vật và sự việc chính. Giáo viên hướng dẫn học sinh phân tích hành vi của nhân vật dưới góc độ văn hoá để nhận diện các biểu hiện thiếu tập trung, thiếu trách nhiệm và vui chơi không đúng lúc. Học sinh so sánh, đánh giá hậu quả của hành vi đúng và chưa đúng nhằm làm rõ ý nghĩa của các giá trị văn hoá. Giáo viên tổ chức cho học sinh liên hệ với thực tiễn học tập và sinh hoạt hằng ngày để đề xuất cách ứng xử phù hợp. Hoạt động giúp học sinh củng cố nhận thức và định hướng hành vi thông qua việc nêu những việc cần thực hiện trong học tập, lao động và vui chơi.

Thông qua quy trình trên, học sinh không chỉ hiểu nội dung văn bản mà còn bước đầu hình thành ý thức học tập chăm chỉ, làm việc có trách nhiệm và vui chơi phù hợp.

2.2.3. Xây dựng và sử dụng công cụ đánh giá giá trị văn hoá cho học sinh lớp 3 thông qua dạy học đọc văn bản văn học

a. Mục tiêu của biện pháp

Biện pháp nhằm xây dựng công cụ đánh giá phù hợp để xác định mức độ nhận diện, phân tích và vận dụng các giá trị văn hoá của học sinh; đồng

thời hỗ trợ giáo viên điều chỉnh hoạt động dạy học và giúp học sinh tự điều chỉnh hành vi theo hướng tích cực.

b. Nội dung của biện pháp

Biện pháp tập trung xây dựng và sử dụng các công cụ đánh giá như rubric, phiếu quan sát, phiếu học tập, bài tập vận dụng, tự đánh giá và đánh giá đồng đẳng. Nội dung đánh giá hướng đến khả năng nhận diện, phân tích, thái độ và vận dụng các giá trị văn hoá trong thực tiễn.

c. Quy trình tổ chức thực hiện biện pháp

Biện pháp được triển khai theo quy trình gồm các bước:

Bước 1: xác định mục tiêu đánh giá, trong đó giáo viên lựa chọn các giá trị văn hoá cần theo dõi và đánh giá phù hợp với nội dung bài học.

Bước 2: xây dựng công cụ đánh giá như rubric, phiếu học tập, phiếu quan sát nhằm bảo đảm tính cụ thể và phù hợp với đối tượng học sinh.

Bước 3: tổ chức hoạt động học tập gắn với đánh giá thông qua quan sát, hỏi đáp, thảo luận nhóm và sản phẩm học tập.

Bước 4: thu thập, xử lý thông tin từ kết quả học tập, phát biểu và biểu hiện hành vi của học sinh.

Bước 5: nhận xét, phản hồi và hướng dẫn học sinh điều chỉnh nhận thức, hành vi.

Bước 6: sử dụng kết quả đánh giá để điều chỉnh nội dung, phương pháp và hình thức tổ chức dạy học.

Quy trình cung cấp cơ sở để điều chỉnh hoạt động dạy học phù hợp với mức độ tiếp nhận của học sinh.

Bảng 1. Rubric đánh giá giá trị văn hoá trong dạy học đọc văn bản văn học lớp 3

Tiêu chí đánh giá	Mức 3 (Tốt - 2 điểm)	Mức 2 (Đạt - 1 điểm)	Mức 1 (Chưa đạt - 0 điểm)
Nhận diện giá trị văn hoá	Xác định đúng, đầy đủ giá trị văn hoá trong văn bản	Xác định được một số giá trị văn hoá cơ bản	Chưa xác định đúng giá trị văn hoá
Phân tích ý nghĩa giá trị văn hoá	Phân tích rõ ý nghĩa của hành vi, lời nói, tình huống	Phân tích được nhưng còn đơn giản	Chưa phân tích được ý nghĩa
Tham gia hoạt động học tập	Tham gia tích cực, trình bày ý kiến rõ ràng	Có tham gia nhưng còn hạn chế	Ít tham gia hoặc không tham gia
Liên hệ thực tiễn	Liên hệ phù hợp với bản thân hoặc đời sống	Có liên hệ nhưng còn chung chung	Chưa biết liên hệ thực tiễn
Vận dụng giá trị văn hoá	Đề xuất được hành vi ứng xử phù hợp	Có đề xuất nhưng chưa rõ ràng	Chưa biết vận dụng vào hành vi

Cách xếp loại:

Từ 8 - 10 điểm: Tốt.

Từ 5 - 7 điểm: Đạt.

Dưới 5 điểm: Chưa đạt.

Trong quá trình thực hiện biện pháp, giáo viên sử dụng rubric nhằm đánh giá mức độ nhận diện, phân tích và vận dụng các giá trị văn hoá của học sinh. Các tiêu chí đánh giá tập trung vào khả năng nhận diện giá trị văn hoá, phân tích ý nghĩa, tham gia hoạt động học tập, liên hệ thực tiễn và vận dụng vào hành vi ứng xử. Việc sử dụng rubric góp phần bảo đảm tính cụ thể, khách quan và phù hợp với đặc điểm nhận thức của học sinh lớp 3.

d. Ví dụ minh hoạ

Trong dạy học văn bản “Những cái tên đáng yêu” (trang 19, sách Tiếng Việt lớp 3 tập 2, bộ sách Kết nối tri thức với cuộc sống). Giáo viên sử

dụng rubric kết hợp với phiếu quan sát để đánh giá mức độ nhận diện và vận dụng các giá trị văn hoá của học sinh thông qua hoạt động thảo luận, trình bày và liên hệ thực tiễn.

Cụ thể, giáo viên xây dựng rubric với các tiêu chí như: nhận diện giá trị văn hoá, phân tích ý nghĩa của hành vi nhân vật, mức độ tham gia hoạt động học tập, khả năng liên hệ thực tiễn và vận dụng vào hành vi ứng xử. Trong quá trình học tập, học sinh được yêu cầu phân tích lời nói, hành động và cảm xúc của nhân vật để xác định các giá trị văn hoá như yêu thương, gần gũi với thiên nhiên và ứng xử tích cực.

Thông qua hoạt động thảo luận nhóm và trình bày trước lớp, giáo viên sử dụng phiếu quan sát để ghi nhận mức độ tham gia, khả năng trao đổi và biểu hiện thái độ của học sinh. Đồng thời, rubric

được sử dụng để đánh giá sản phẩm học tập và khả năng liên hệ thực tiễn của học sinh thông qua các câu hỏi như: “Em học được điều gì từ cách ứng xử của các nhân vật?” hoặc “Em sẽ làm gì để thể hiện tình yêu đối với thiên nhiên và những người xung quanh?”.

Kết quả đánh giá cho thấy phần lớn học sinh có khả năng nhận diện đúng các giá trị văn hoá trong văn bản, biết liên hệ với bản thân và bước đầu vận dụng vào hành vi ứng xử trong học tập và đời sống. Qua đó, việc sử dụng rubric và phiếu quan sát góp phần nâng cao tính cụ thể, khách quan và hiệu quả của hoạt động đánh giá trong dạy học đọc văn bản văn học ở lớp 3.

Các biện pháp có thể vận dụng linh hoạt trong dạy học đọc văn bản văn học ở tiểu học và là cơ

sở tham khảo cho giáo viên trong tổ chức giáo dục văn hoá theo định hướng phát triển phẩm chất, năng lực.

III. KẾT LUẬN

Kết quả nghiên cứu cho thấy việc tích hợp giáo dục giá trị văn hoá trong dạy học đọc văn bản văn học ở lớp 3 mang lại hiệu quả tích cực trong việc phát triển phẩm chất và hình thành hành vi ứng xử cho học sinh. Các biện pháp được đề xuất bảo đảm tính khoa học, tính thực tiễn và phù hợp với đặc điểm nhận thức của học sinh tiểu học. Việc tổ chức cho học sinh nhận diện, phân tích và vận dụng các giá trị văn hoá trong quá trình đọc góp phần nâng cao hiệu quả dạy học đọc văn bản văn học và góp phần hình thành hành vi ứng xử văn hoá cho học sinh.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Trần Ngọc Thêm. (1999). *Cơ sở văn hoá Việt Nam*. Hà Nội: NXB Giáo dục.
- Bộ Giáo dục và Đào tạo. (2018). *Chương trình giáo dục phổ thông môn Ngữ văn, ban hành kèm theo Thông tư số 32/2018/TT-BGDĐT ngày 26/12/2018*. Hà Nội: NXB Giáo dục Việt Nam.
- Bùi Thanh Truyền (chủ biên), Lê Thị Lan Anh, Nguyễn Tiến Dũng, Trần Thị Quỳnh Nga (2020). *Giáo dục văn hoá trong dạy học môn Tiếng Việt ở tiểu học*. Trường Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh.
- Bùi Mạnh Hùng (Tổng chủ biên), Trần Thị Hiền Lương (Chủ biên), Lê Thị Lan Anh, Nguyễn Lê Hằng, Vũ Thị Lan, Đặng Thị Hào Tâm. (2022). *Tiếng Việt 3, Tập một, Tập hai*, Nhà xuất bản Giáo dục Việt Nam.
- Nguyễn Thanh Hùng. (2011). *Phương pháp dạy học đọc hiểu văn bản*. Hà Nội: NXB Đại học Sư phạm.